

САКАЛО О. Є., кандидат історичних наук, доцент

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

УКРАЇНА У WORLD HAPPINESS REPORT: НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Одним із найактуальніших показників, що визначають суб'єктивне відчуття людини задоволеності життям є щастя. Дослідженням цього феномену з давніх часів займалися різні мислителі та науковці: філософи, історики, психологи, соціологи, культурологи. Упродовж останніх десятиліть до аналізу цього питання приєдналися економісти.

Зазначимо, що протягом тривалого часу економічна наука стояла на об'єктивістських позиціях, вважаючи дохід в абсолютному вимірі найбільш прийнятним індикатором індивідуального або сімейного благополуччя, а національний дохід (показник ВВП на душу населення), у свою чергу, слугував основним показником благополуччя країни. Наразі підходи змінилися і науковці дійшли висновку, що благополуччя нації визначається не тільки економічними показниками, а також й іншими факторами. Серед таких факторів найчастіше називається суб'єктивне благополуччя або національне щастя. На стику трьох наук: економіки, психології та соціології, виникає новий напрям наукових досліджень – економіка щастя. Фахівці починають працювати над розробкою методів кількісного виміру щастя, а також уніфікацією цих показників [1, с. 10].

На сьогодні у світі є кілька великих проєктів кількісного дослідження щастя. Ми зупинимо нашу увагу на Рейтингу країн світу за рівнем щастя (World Happiness Report, далі – WHR). Це дослідницький проєкт міжнародної програми «Мережа рішень стійкого розвитку» при Організації Об'єднаних Націй (UN Sustainable Development Solutions Network), який здійснюється діючим при Колумбійському університеті центром «Інституту Землі» та вимірює показник щастя населення в різних країнах світу, починаючи з 2012 р.

Щорічне дослідження щастя здійснюється на основі даних, зібраних Інститутом Геллапа (Gallup, Inc.). Результати дослідження базуються на відповідях на головне питання оцінки життя, що міститься в опитуванні. Методика, що використовується під час опитування, називається «сходами Кантріла». Згідно з нею респонденти повинні уявити сходи, вищий щабель яких відповідає найкращій оцінці можливого рівня життя – 10 балів, а нижчий – найгіршій оцінці – 0 балів. Кількість респондентів з року в рік змінюється, але в цілому кожного року в опитуванні Gallup World Poll беруть участь більше 100 тис. осіб щонайменше у 130 країнах світу.

Зауважимо, що рейтинг WHR враховує шість показників, які позначаються на оцінці якості життя в кожній країні: рівень ВВП, очікувана тривалість життя, щедрість, соціальна підтримка, свобода життєвого вибору та сприйняття корупції. Деякі важливі чинники, наприклад, безробіття та соціальна нерівність, у дослідженні не враховані, оскільки на сьогодні недостатньо даних для порівняння за цими показниками, які б охоплювали всі країни. Для порівняння науковцями була винайдена гіпотетична країна Дистопія зі значеннями, що дорівнюють найнижчим середнім у світі для кожного з шести показників.

Типова річна вибірка для кожної країни становить 1000 осіб. Під час узагальнення результатів використовуються відповіді за три останні роки (наприклад, WHR-2024 враховує відповіді за 2021–2023 рр.). Це робиться для підвищення актуальності та надійності репрезентації життєвих оцінок, а також для зменшення випадкових помилок вибірки. Розмір вибірки для кожної країни подається у статистичному онлайн-додатку. Загалом розмір вибірки є достатньо великим, щоб достовірно репрезентувати оціночні судження респондентів на національному рівні [7].

Опитування Gallup World Poll, результати якого використовуються для WHR, проводяться й в Україні. Ми ставимо собі за мету проаналізувати дані рейтингів за 2020–2024 рр., з'ясувати місце нашої країни у кожному з них та спробувати визначити основні тенденції та динаміку змін для України, якщо

такі звісно є. Також ми спробуємо проаналізувати показники України за кожним із шести чинників, що враховані у WHR. На нашу думку, такий підхід дозволить всебічно вивчити питання та уникнути якихось випадковостей. Звичайно, ми звернемо особливу увагу на результати опитувань 2023–2024 рр., оскільки на них вже безпосередньо вплинула повномасштабна війна в Україні.

Отже, за загальними результатами п'яти рейтингів WHR (за 2020–2024 рр.) Україна посідала такі місця (див. рис. 1). Нашими «сусідами» у цих рейтингах були: у 2020 р. – Намібія (місцем вище) та Ліберія (місцем нижче), 2021 р. – Алжир та Ірак, 2022 р. – Ліберія та Конго, 2023 р. – Гвінея та Кот-д'Івуар, 2024 р. – Камерун та Намібія [2, 3, 4, 5, 6].

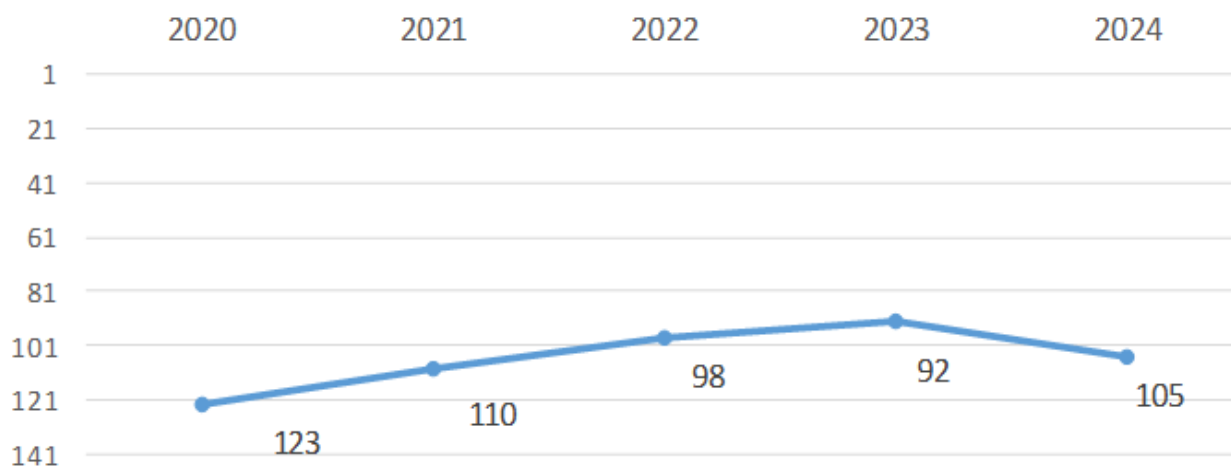

Рис. 1. Місце України у World Happiness Report

Як бачимо, до останнього рейтингу (2024 р.) спостерігалася тенденція до зростання позицій України у WHR (вона була помітна ще раніше – так, у 2018 р. наша країна зайняла 138-е місце, у 2019 р. – 133-е), що свідчило про те, що суб'єктивно українці щороку ставали трохи щасливішими. Ситуація змінилася у WHR-2024 – ми втратили 13 позицій і опустилися на 105-е місце, оскільки цей рейтинг враховує результати опитувань за 2021-2023 рр. і, відповідно, частина даних отримана вже під час повномасштабної війни. Зрозуміло, що події останніх двох років: людські втрати, руйнування, втрата фізичного та/або ментального здоров'я, втрата майна, вимушена міграція як

внутрішня, так і зовнішня, тощо, мали дуже негативний вплив на відчуття щастя українцями.

Першим із чинників, що складають рейтинг щастя, є розмір ВВП на душу населення. Місця України за цим показником представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Рік	2020	2021	2022	2023	2024
Місце	94	80	78	80	83

За рівнем соціальної підтримки Україна посідала такі місця (див. табл. 2).

Таблиця 2

Рік	2020	2021	2022	2023	2024
Місце	58	49	52	51	59

У рейтингу очікуваної тривалості життя наша країна займала такі позиції (див. табл. 3).

Таблиця 3

Рік	2020	2021	2022	2023	2024
Місце	87	87	82	79	82

Залежно від свободи життєвого вибору місця України у рейтингах розподілилися таким чином (див. табл. 4).

Таблиця 4

Рік	2020	2021	2022	2023	2024
Місце	128	109	98	72	76

За рівнем щедрості (відсоток тих, хто зробив пожертвування на благодійність за останній місяць) маємо таку картину для України (див. табл. 5).

Таблиця 5

Рік	2020	2021	2022	2023	2024
Місце	76	58	38	19	8

Зауважимо, що динаміка зростання показника рівня щедрості виявилася для України дуже нехарактерною у порівнянні з попередніми чинниками. У цьому рейтингу за даними останнього опитування ми увійшли до топ-10 країн світу, обійшовши такі країни, як, наприклад, США, Канада, Франція, Німеччина, Швеція тощо. Очевидно, таке нетипове зростання рівня щедрості пов'язане із масовою підтримкою (донатами) українцями ЗСУ, волонтерів, внутрішньо переміщених осіб тощо під час війни, що теж вважається благодійними внесками.

Останнім показником є рівень сприйняття корупції і за ним наша країна займає такі позиції (див. табл. 6).

Таблиця 6

Рік	2020	2021	2022	2023	2024
Місце	6	6	5	7	8

Бачимо, зважаючи на високі показники за цим чинником, що проблема корупції є дуже важливою та чутливою для наших співвітчизників.

Зауважимо, що в останньому WHR була здійснена вікова градація респондентів – визначені чотири вікових групи, для кожної з яких був вирахований свій рейтинг щастя. Так, у наймолодшій віковій групі (до 30 років) Україна посіла 82-е місце. У нижній середньовіковій групі (30-44 роки) – 90-е місце. У вищій середньовіковій групі (45-60 років) – 110-е місце. У старшій групі (60 і більше років) – 115-е місце [6]. Отже, українська молодь в цілому відчуває себе більш щасливою, ніж представники старших поколінь. В цьому Україна має схожі тенденції із деякими країнами Східної Європи (Литва, Сербія, Румунія, Чехія).

ЛІТЕРАТУРА

1. Сакало О. Є., Степаненко С. В. Національне щастя та державна політика щодо його формування. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 10–17.

2. Helliwell, John F., Richard Layard, Jeffrey Sachs, and Jan-Emmanuel De Neve, eds. 2020. *World Happiness Report 2020*. New York : Sustainable Development Solutions Network.
3. Helliwell, John F., Richard Layard, Jeffrey Sachs, and Jan-Emmanuel De Neve, eds. 2021. *World Happiness Report 2021*. New York : Sustainable Development Solutions Network.
4. Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J.-E., Aknin, L. B., & Wang, S. (Eds.). (2022). *World Happiness Report 2022*. New York : Sustainable Development Solutions Network.
5. Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., Aknin, L. B., De Neve, J.-E., & Wang, S. (Eds.). (2023). *World Happiness Report 2023* (11th ed.). Sustainable Development Solutions Network.
6. Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J.-E., Aknin, L. B., & Wang, S. (Eds.). (2024). *World Happiness Report 2024*. University of Oxford : Wellbeing Research Centre.
7. World Happiness Report – FAQ. URL : <https://worldhappiness.report/faq/>